

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra francouzského jazyka a literatury

Chanson de Roland

Seminární práce

Brno 2011

Úvod

„Píseň o Rolandovi“ je právem považována za jednu z nejznámějších tzv. chansons de geste. Jedná se o hrdinský epos psaný ve verších. „*Nejstarší a nejautentičtější verzi Písně o Rolandovi nám uchoval rukopis uložený v Bodleyově knihovně v Oxfordu. Paleografové jej datují do druhé čtvrtiny 12. století. Je zapsán v anglo-normanském dialektu a vznikl zřejmě na anglické půdě, není však vyloučeno, že původní jazykový ráz Písně byl jiný. Báseň má v této podobě 4 002 verše a 291 strofu.*“¹ „Píseň o Rolandovi“ je součástí tzv. karolinského cyklu – cyklu děl vztahujícím se ke Karlu Velikému a jeho družině. Toto dílo inspirovalo i některé další spisovatele, např. Viktora Huga či Julia Zeyera. Šířilo se ústním tradováním a bylo sepsáno až v 11. století. Francouzi mohou být právem hrdi na tento literární skvost řadící se do hrdinské epiky. Podobně jako Píseň o Cidovi, Beowulf či Slovo o pluku Igorově, je i „Píseň o Rolandovi“ národním eposem.

Společensko-politický kontext

Pokud chceme toto dílo dobře poznat, je důležité se také patřičně seznámit se společensko – politickým kontextem tehdejší doby.

Nejprve si představíme dobu, o které toto dílo pojednává. Bylo to období nebývalého rozmachu Franské říše – ať už z hlediska kultury, vědy, či náboženství. Karel Veliký proslul jako velice schopný vladař. Jeho říše byla administrativně velmi dobře spravována. Sjednotil obrovské území – jeho říše se rozpínala od severní části Pyrenejského poloostrova po Rýn. K tomuto obrovskému území patřila i část dnešní Itálie. Války byly neustále, ať už dobovačné nebo náboženské. Karel Veliký proslul jako ochránce církve a bojovník za křesťanskou víru. Církev měla za jeho vlády duchovní, hospodářskou, politickou i kulturní moc. Přes svůj nezanedbatelný vliv byla podřízena Karlu Velikému. Obyvatelé Franské říše neuměli číst ani psát. Mniši byli takřka jediní, kteří vyvíjeli alespoň nějakou intelektuální činnost. Centry vzdělanosti byly tedy kláštery. Karel Veliký se zasloužil o kulturní a vzdělanostní rozkvět. Tento rozkvět je nazýván karolinská renesance. Galie byla před tím v úpadku, proto název renesance.

Podívejme se nyní doby, která dala tomuto dílu vzniknout. „*11. století, do jehož posledních let bývá nejčastěji kladen vznik nejstarší dochované verze Písně o Rolandovi, je dobou velkých přeměn, které nezasahují jen do politických a sociálních struktur, ale týkají se rovněž – a zejména – evropské kultury a mentality.*“² Ve Francii vládne rod Kapetovců. Nástupem Huga Capeta (v r. 987) se poměry ve Francii začínají stabilizovat, ale postavení Kapetovců je ještě dlouhou dobu svízelné. Země je rozdělena na léna a feudálové mají velkou moc. Země není jednotná. Královská moc je velmi oslabena. K obnovení prestiže královské moci a opětnému získání větší moci pomohla Kapetovcům církev. Na konci 11. století se konala první křižácká výprava. Jejím cílem bylo dobýt a osvobodit od pohanů Svatou zemi. Celá doba byla prodchnuta ideálem rytířství. Hlavním úkolem rytíře bylo ochraňovat svého pána a věrně mu sloužit, bránit křesťanskou víru. Ideální rytíř měl být statečný, oddaný pánovi, nesměl se dopustit zrady. Ušlechtilé rytíře bychom v té době však hledali hodně těžce.

„Píseň o Rolandovi“ nese poselství, která mají čtenáře nasměrovat, snaží se ho ovlivnit. Opěvuje ideálního rytíře. Snaží se ukázat krále jako nejmocnějšího a nejlepšího vládce. Dále také probouzí národní citění, ideu znovusjednocení Francie. Vyzývá k boji proti všem nepřítelům křesťanství, a tak vlastně motivuje k účasti na křižové výpravě.

¹ *Píseň o Rolandovi*. Praha: Odeon, 1986, str. 227

² *Píseň o Rolandovi*. Praha: Odeon, 1986, str. 211

Teorie vzniku a autorství

Existuje několik teorií, které se pokoušejí vysvětlit, jak „Píseň o Rolandovi“ vznikla. Představíme si dvě z nich. První připisuje autorství Turolдови. Turolde je zmíněn v posledním verši: „*Ci falt la geste quo Turolde declinet*“³ „*Nevíme přesně, co v tomto kontextu znamená výraz „geste“, zda označuje hrdinskou píseň, anebo nedochovanou kroniku (z pera onoho Turolde), z níž skladatel čerpal. Nejasné je rovněž sloveso „decliner“: označuje činnost skladatele, kopisty nebo jongleura? Verš lze ostatně překládat takto: „Zde končí gesta, neboť Turolдови ubývá síla.“*“⁴ Druhá teorie je úzce spjata s kláštery – poutníci se při poutích do Santiaga de Compostella zastavovali v kláštorech. Tam si od mnichů vyslechli nejruznější vyprávění. Zároveň při svých poutích spatřili stopy dávného příběhu – např. roztržitý roh ze slonoviny v Saint-Seurin de Bordeaux. Nakonec byly všechny myšlenky sesbírány, poté znovu utvořeny a dramatizovány jedním geniálním vypravěčem.

Historický základ

Děj „Písně o Rolandovi“ vychází z historické události, jíž byla vojenská výprava do Španělska. Ve skutečnosti nebyl Roland synovcem Karla Velikého. Byl to hrabě bretonské marky. Karel Veliký byl držen v šachu u Zaragozy a jeho zadní voj byl napaden Gaskoňci a Basky, kterým pomáhali Saracéni. Důvodem jejich útoku byla touha po získání kořisti. Ve vyprávění jsou za útočníky označeni pouze Saracéni, protože jsou symbolem boje křesťanství proti islámu.

Děj a motiv zrady

„Píseň o Rolandovi“... kdo by neznal tuto perlu francouzské literatury? Podtitul tohoto hrdinského eposu by mohl znít – zrada je stará jako lidstvo samo. Píše se rok 778. Na historickém pozadí se před námi odvíjí poutavý příběh bojů Karla Velikého proti islámu. Hlavní zápleтка se začíná rozvíjet na dvoře Karla Velikého. Karlův synovec Roland navrhuje svého otčima Ganelona jako posla k saracénskému králi Marsiliovi. Marsilius ví, že Karla přemoci nemůže a proto žádá o mír. Ganelon si nevyloží tuto „nominaci“ jako poctu, ale dochází k jasnému závěru: Roland se ho chce zbavit. Přisáhá Rolandovi pomstu a nepřátelství. Zradí krále Karla, aby se mohl Rolandovi pomstít. A tak se rozpoutá řetězec událostí, který vrcholí bitvou u Roncevaux. Roland a jeho vojáci se brání více než statečně, ani to však nezabrání, aby nebyli saracénskou posilou zabiti. Jako poslední umírá Roland a jeho duše je přijata do nebe. Když Král Karel vidí zkázu svého zadního voje, neváhá a pronásleduje Saracény, kteří jsou pobiti či zahynou v řece Ebru. Následují další boje u Zaragozy, které nakonec Karel s pomocí Boží vyhrává. Zrádce Ganelon je rozčtvrcen koňmi. Motiv zrady nás provází celým eposem. Kdyby nebylo Ganelona, nemusel by Roland spolu s dalšími vojáky zahynout. Dozvídáme se, že Ganelon byl vlastně jeho otčím. Jejich negativní vztah měl tedy jistě kořeny již v rodinném spojení. Roland bojoval marně s otčím o lásku a pozornost své matky. Podvědomě se chce Ganelona zbavit, protože v něm vidí soupeře. Ze strany Ganelona tomu není jinak. Je ale zřejmé, že při návrhu na posla ke králi Marsiliovi prokazuje Ganelonovi čest. Jeho návrh však vyvolává velkou explozi nenávisti, která je tak velká, že musí mít své kořeny již v minulosti. Ganelon musel Rolanda velice nenávidět, když kvůli pomstě všechno obětoval. Byl poddaným krále Karla, ale jeho žádosťivost po pomstě byla tak velká, že nedostal jedné z nejdůležitějších rytířských povinností – věrnosti pánovi.

³ *La Chanson de Roland*. [s. l.] : Gallimard, 2000, str. 379

⁴ *Píseň o Rolandovi*. Praha: Odeon, 1986, str. 211

„Když se v závěrečné scéně Ganelon hájí, že Rolandovi přede všemi vyhlásil nepřátelství, je nicméně zřejmé, že tragicky nepochopil dosah svého činu: neměl právo jednat s Rolandem jako s osobním nepřítelem, zrazuje Rolanda, zradil i císaře, a co víc, zradil boj za víru.“⁵

Závěr

„Píseň o Rolandovi“ je bezesporu skvostem světové literatury. Ačkoli je děj líčen zdloouvavě, je velice poutavý. Nepodává nám sice zcela pravdivé historické informace, ale literárně se jedná o cenné dílo. Přestože má za sebou tento epos dlouhou minulost, má co říci i dnešnímu čtenáři. Nechme se tedy unášet středověkou atmosférou a vyrazme do boje se statečným Rolandem, poznejme ušlechtilého Karla Velikého. Oceňme na příkladu věrného Oliviera hodnotu přátelství. Prozkoumejme důkladně středověk, který není tak temný, jak by se zdálo. Možná, že nám tato kniha ukáže, že některá díla mají v naší knihovně místo už jen pro výběr nadčasových témat.

---

⁵ *Píseň o Rolandovi*. Praha: Odeon, 1986, str. 225

Použitá literatura a prameny

Primární literatura

La Chanson de Roland. [s. l.]: Gallimard, 2000. 437 s. ISBN 2-07-037150-6.

Píseň o Rolandovi. Praha: Odeon, 1986. 228 s. ISBN 01-050-87.

VODOZ, J. „*Roland*“ *un symbole*, Paris: Librairie Ancienne Honoré Champion, 1920. 120 s.

DUBY, G. *Dějiny Francie: od počátků po současnost*. Praha: Karolinum, 2003. 953 s. ISBN 8071845140.

MAUROIS, A. *Dějiny Francie*, Praha: Lidové noviny, 1994. 495 s. ISBN 8071060984

Sekundární literatura

Charlemagne. In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, last modified on 2011-10-05 [cit. 2011-09-28]. Disponible sur : <<http://fr.wikipedia.org/wiki/Charlemagne>>.

Karel Veliký. In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, last modified on 2011-09-11 [cit. 2011-10-01]. Disponible sur : <http://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_Velik%C3%BD>.

Galie v pozdní antice. In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, last modified on 2011-08-17 [cit. 2011-10-01]. Disponible sur : <http://cs.wikipedia.org/wiki/Galie_v_pozdn%C3%AD_antice>.

Křížové výpravy. In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, last modified on 2011-08-17 [cit. 2011-10-07]. Disponible sur : <http://cs.wikipedia.org/wiki/K%C5%99%C3%AD%C5%BEov%C3%A9_v%C3%BDpravy>.

Kapetovci. In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, last modified on 2011-08-17 [cit. 2011-10-07]. Disponible sur : <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kapetovci>>.